

Тамара ПОПОВИЧ
*Тернопільський національний
економічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ У РЕГІОНІ

Важливою умовою забезпечення стабільності, розвитку та розширення регіонального ринку споживчих товарів є активне застосування механізмів його регулювання.

В цілісній системі регулювання регіонального ринку споживчих товарів особливої актуальності в умовах порушення загальної і, особливо, цінової стабільності набуває організаційна складова. До організаційного механізму регулювання ринку споживчих товарів віднесемо: формування системи державних та регіональних органів управління, розмежування їхніх функцій і повноважень, забезпечення взаємодії; формування правової, нормативної бази функціонування ринку споживчих товарів та інформаційно-аналітичного забезпечення учасників цього ринку; створення координаційних та експертних рад, узгоджувальних комісій з питань врегулювання міжвиробничих відносин, підтримки конкуренції та підприємницької діяльності, захисту прав споживачів; розвиток інфраструктури регіонального ринку споживчих товарів та каналів товарообігу.

Окреслена система охоплює органи державного управління всіх рівнів, органи місцевого самоврядування, ринкові інституції, громадські організації та механізми забезпечення координації діяльності учасників регіонального ринку споживчих товарів. Як показують дослідження, сформована організаційна структура регулювання ринку споживчих товарів ґрунтується переважно на горизонтальних зв'язках, є функціонально розрізненою і неузгодженою, що не відповідає принципам системності в управлінні. Різноманітність цілей та завдань регулювання, розпорошеність функцій унеможливають здійснення комплексних та системних дій щодо формування цілісної системи регулювання ринку споживчих товарів.

Особливої гостроти набуває відсутність скоординованих дій впливу на ринок споживчих товарів на регіональному рівні, оскільки система його регулювання багатоаспектна і включає з одного боку – центральні органи управління; з іншої – місцеві органи управління та органи місцевого самоврядування за безпосереднього впливу громадських організацій та населення на їхню діяльність.

До системи інституцій, що формують регіональну політику на ринку споживчих товарів, віднесемо: місцеві органи виконавчої влади – Головне управління економіки, Управління з питань переробної та харчової промисловості, Головне управління сільського господарства і продовольства обласної державної адміністрації; органи місцевого самоврядування - обласна, районні та міські ради, виконавчі комітети останніх; територіальні органи центральних органів виконавчої влади – Державна інспекція з контролю за цінами в області; Територіальне відділення Антимонопольного комітету України; Державний центр стандартизації, сертифікації та метрології; обласне Управління з питань захисту прав споживачів.

Незважаючи на широке представлення органів управління в регіоні, актуальною залишається проблема налагодження ефективних прямих та зворотних зв'язків між державними органами виконавчої влади різних рівнів, органами місцевого самоврядування, громадськістю.

Модель організаційних відносин між центральними і місцевими органами управління нині ґрунтується на: розробленні процедури взаємодії з місцевими органами управління та органами місцевого самоврядування, розмежування повноважень і функцій щодо вирішення проблем збалансування ринку та виходу з кризових ситуацій; формуванні системи методичного та наукового забезпечення реалізації функцій регулювання споживчого ринку; наданні консультацій та інформації щодо державних пріоритетів розвитку ринку, розробленні моделей регіональних ринків споживчих товарів та механізмів його регулювання; запровадженні моніторингу дотримання законодавства в сфері цінового регулювання, захисту прав споживачів, дотримання правил торговельного обслуговування, оподаткування суб'єктів ринку споживчих товарів; координації діяльності суб'єктів регулювання щодо попередження кризових

явищ на ринках, їх збалансування, забезпечення добросовісної конкуренції.

Аналіз механізмів таких відносин свідчить про недостатню сформованість процедур, які б забезпечували ефективність реалізації прийнятих рішень та узгодження підходів до розв'язання найгостріших проблем на регіональному ринку споживчих товарів. Зокрема, це стосується проблем цінового регулювання та забезпечення стабільності цін з урахуванням регіональних особливостей формування товарної пропозиції та попиту; організації методичного забезпечення визначення орієнтовних регіональних потреб у продовольчих товарах та балансування попиту і пропозиції, моніторингу ринку, розроблення критеріїв раціонального розміщення об'єктів торгівлі та інфраструктури споживчого ринку, створення реєстру суб'єктів регіонального ринку.

Опираючись на загальні функції державного регулювання внутрішнього ринку країни, сформуємо систему загальних та спеціальних функцій місцевих органів управління щодо регулювання ринку споживчих товарів у регіоні. Вона включає:

- цільові функції, що передбачають формування регіональної моделі ринку споживчих товарів; визначення системи пріоритетів розвитку ринку та узгодження їх з інтересами його учасників; вироблення дієвих механізмів забезпечення стійкого і збалансованого розвитку ринку;

- організаційно-координаційні функції, що реалізуються шляхом організації та координації діяльності суб'єктів щодо наповнення ринку якісними, конкурентоспроможними товарами (і, передусім, місцевого виробництва), забезпечення взаємодії органів управління з громадськими організаціями, недержавними аналітичними центрами, підприємницькими структурами;

- функції планування і стратегічного прогнозування, що передбачають розроблення регіональних програм стабілізації ринку споживчих товарів, забезпечення його збалансованого розвитку, розширення меж, прогнозування споживчих цін, кон'юнктури, місткості, потенціалу;

- функції стимулювання, що дозволяють мобілізувати чинники економічного і неекономічного стимулювання наповнення ринку

якісними і безпечними товарами, мотивацію до здійснення ефективної діяльності, забезпечення добросовісної конкуренції;

– інформаційно-аналітичні функції, практична реалізація яких пов'язана зі створенням ефективної системи моніторингу ринку; аналізу та оцінюванню стану, тенденцій та закономірностей розвитку; проведення маркетингових досліджень; наданням аналітичної та маркетингової інформації товаровиробникам; інформуванням споживачів про якість та безпеку продовольчих і непродовольчих товарів на ринках області;

– контрольні функції, що ґрунтуються на реалізації обмежувальних та наглядових заходів і передбачають: контроль за ціноутворенням, рівнем концентрації на ринку, якістю і безпекою товарів, їх зберіганням та реалізацією, рівнем торговельного обслуговування; захист прав та інтересів споживачів.

Аналіз конкретних функцій регіональних органів управління показує, що основна їх частина зосереджена на координуванні діяльності суб'єктів регулювання щодо організації регіонального ринку споживчих товарів, аналізі його стану та здійсненні контролю за функціонуванням. Має місце дублювання місцевими органами державної виконавчої влади окремих контрольних функцій щодо запобігання монополізації ринку, порушення правил торгівлі, цінового регулювання та захисту прав споживачів. Однак найбільша неузгодженість і дублювання функцій у системі регулювання ринку споживчих товарів в області спостерігається в органах місцевого самоврядування.

Особливої гостроти набувають питання узгодження позицій органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо раціоналізації розміщення торговельних закладів. Оскільки органи місцевого самоврядування мають виключне право на надання дозволу на оренду приміщень, що знаходяться в комунальній власності, чи виділення території під будівництво об'єкту, то не завжди організація діяльності торговельного закладу у виділених приміщеннях чи місцях є обґрунтованою з точки зору збереження його спеціалізації та забезпечення доступності населення до мережі, а, отже, купівлі товарів. Відповідно, місцеві органи влади не мають нині дієвих механізмів впливу на оптимальне розміщення об'єктів

торгівлі, збереження їх спеціалізації, формування асортименту товарів.

Загалом, аналіз організаційної структури регулювання ринку споживчих товарів у регіоні показав, що вона формується під впливом таких трьох груп чинників:

1) завдань і повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері регулювання ринку споживчих товарів.

2) досконалості нормативно-правового забезпечення регулювання внутрішнього ринку;

3) сформованих взаємовідносин між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, спільним для яких є формування регіональної моделі ринку споживчих товарів та врахування регіональних особливостей його функціонування

Література

1. Близнюк С. В. *особливості механізму управління регіональним споживчим ринком* // *Актуальні проблеми економіки*. – 2005. – №6. – С. 69–75.

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 02. 05. 1997 р., № 280/97 ВР.

3. Закон України «Про місцеві адміністрації» від 03. 02. 2004 р., № 1412-IV.